

УДК 657.37

Куцик Петро
к.е.н., професор, ректор
Семенишена Юлія
студент
Львівська комерційна академія
м. Львів

СОЦІАЛЬНА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ : ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Анотація

У статті досліджено питання особливостей та основних відмінностей соціальної звітності підприємств України, розглянуто можливі шляхи її розвитку на сучасному етапі. Узагальнено дефініції поняття «соціальна звітність» та схарактеризовано «триєдиний» підхід до формування її показників, висвітлено її основні принципи побудови.

Ключові слова: фінансова звітність, соціальна звітність, соціальна відповідальність бізнесу, нефінансова звітність.

В останні роки в світі все більшого поширення одержують стандартизовані форми соціальної звітності підприємств. Фундаментальна особливість цих стандартів полягає в тому, що вони розробляються і вводяться не урядами і не державою, а створюються ініціативною групою або свого роду консорціумом, що може складатися з представників бізнесу (звичайно декількох великих компаній), спеціалізованих агентств (також приватний сектор) і представників громадських організацій.

Проблемі соціальної звітності та соціального аудиту присвячені праці вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як: А. Андрющенко, О. Балакірева, М.Буковинська, Р. Ват'є, В.Воробей, О. Касперович, О. Мітрофанов, Н.Семенишена, Ю. Попов, П. Шлендер, О. Шулус, та ін.

На думку Воробей В., «соціальна (нефінансова) звітність - це документально оформлена сукупність даних організації, що відображає середовище її існування, принципи та методи співпраці з групами впливу, результати діяльності компанії в економічній, соціальній та екологічній сферах [2, с.6].

В даний час в наукових колах йде процес аналізу накопиченого за кордоном досвіду, пропонуються вирішення методологічних і методичних питань формування соціальної звітності, але вони не мають універсального характеру і тема залишається відкритою.

Слід зазначити, що у вітчизняній науковій літературі дотепер немає певної завершеності ні в термінології, ні в методичних основах соціальної звітності, ні в конкретизації та уніфікації понять, що роз'яснюють відповідні положення і особливості їх застосування, а, отже, теоретичні розробки питань соціальної звітності мають великий практичний зміст.

Для позначення звітності, що містить соціальні показники, використовуються різні терміни: «нефінансова звітність», «Звітність про соціальну відповідальність», «соціальна звітність», «звітність в області сталого

розвитку».

Звітну інформацію соціального характеру у нашій країні донедавна розглядали як саморекламу, як непотрібний атрибут гіпертрофованої західної політ коректності [4]. Водночас, західна практика підтверджує, що процес подання користувачам інформації в такому форматі слугує підвищенню ефективності корпоративного управління, стимулюючи розвиток таких властивостей бізнесу, як прозорість, планування і реалізація стратегії, іновативність, оптимізація витрат за рахунок удосконалення бізнесів-процесів.

Перші стандарти соціальної звітності міжнародні організації (зокрема, Institute of Social and Ethical Accountability) розробили більше десяти років тому. За рубежем ці стандарти користуються великою популярністю. Дослідження з питань стабільності бізнесу, проведене Pricewaterhouse Coopers ще у 2002 році в США, показало, що окремі стандарти соціальної відповідальності застосовують у своїй роботі 75% компаній. Серед основних причин, по яких вони це роблять, були названі позитивний ефект для репутації (90% відповідей), конкурентні переваги (75%), зниження витрат (73%). Серед великих західних підприємств найбільш тривалим прикладом складання соціальної звітності (в Європі) сьогодні є компанія «Ben & Jerry's Homemade», що веде соціальну звітність, починаючи з 1998 р.

Якщо ж розглядати ситуацію в Україні, то, наприклад, кількісно за період із 2005 по травень 2010 року в Україні 38 компаній опублікували 55 нефінансових звітів у різних форматах, у тому числі: 47 Звітів про прогрес, 7 звітів за системою GRI (всі від підписантів Глобального договору ООН в Україні), 6 нефінансових звітів іншого формату [3].

Треба відзначити, що з кожним роком усе більше компаній намагаються представити соціальні звіти, складені за міжнародними стандартами AA, GRI та іншими, що дає можливість не тільки порівнювати структуру звітів між українськими компаніями, а й проводити порівняння з закордонними організаціями тієї ж типологічної групи [5].

Якщо аналізувати розкриття інформації про нефінансові аспекти діяльності у макроекономічному розрізі, то в Україні лише 10 % компаній зі 100 найбільших за обсягами чистого доходу в 2008 році готують та публікують нефінансові звіти. Для порівняння - із 250 компаній у розвинених країнах такі звіти готують 80 % компаній, із 2200 компаній у країнах, що розвиваються, - 45 % компаній [2, с. 3]. Нефінансова звітність в Україні значно відстає за своїм поширенням від інших країн і має значний потенціал для розвитку.

На сьогодні можна відзначити наступні основні відмінності в оприлюднених соціальних звітах західних підприємств:

- за ступенем зацікавленості в них керівництва;
- за типом організації;
- за основним змістом (благодійні і рекламні цілі, пошук шляхів налагодження контактів з місцевою адміністрацією тощо);
- за практичними кроками і різними підходами до вираження соціальної солідарності з суспільством.

Зміст стандартизованих звітів практично завжди зводиться до потрібної

системи показників діяльності підприємства: економічних, екологічних і соціальних. Такий підхід одержав назву «потрійного підсумку» діяльності підприємства за звітний період [4].

Особливо не можуть ігнорувати процес подання такої звітності підприємства, акції яких обертаються на біржах, а також ті, чий успіх безпосередньо залежить від клієнтів. Крім того, процес соціальної звітності поступово починає впливати і на бізнес компаній, які зацікавлені у виконанні державних і муніципальних замовлень, у конкурсах державних закупівель.

16 грудня 2005 року в Палаці мистецтв «Український Дім» пройшов форум «Соціальна відповідальність українського бізнесу: принципи, протиріччя, перспективи». Участь у форумі брали представники понад 100 організацій з усіх регіонів України. Основним результатом стало підписання Меморандуму про соціальну відповідальність бізнесу в Україні, що дає чітке розуміння поняття «соціально відповідальний бізнес». Учасники форуму прийняли також рішення про створення всеукраїнського громадського руху – «Форум соціально відповідального бізнесу України».

Було поставлене завдання – створити методологічний документ, який базується на досягненнях та досвіді міжнародного бізнесу та міжнародних організацій з врахуванням реалій українського суспільства та українського бізнесу.

Крім того, варто відзначити, що експертна рада громадського руху «Форум соціально відповідального бізнесу України» презентувала принципово важливий для розвитку корпоративної відповідальності в Україні проект документу – «Соціальна відповідальність: принципи та рекомендації щодо звітності». У жовтні того ж року, після всеукраїнського обговорення, документ став основою для системної роботи з розвитку соціальної відповідальності на основі міжнародних принципів, розроблених ООН та іншими міжнародними організаціями з урахуванням специфіки України.

Документ ґрунтується на методологічних та методичних порадах Глобальної ініціативи щодо звітності (GRI, 2002 рік); збережено також «триєдиний підхід» – показники економічної, екологічної та соціальної результативності.

Водночас, у документі викладено поправки та додаткові критерії, введені в нього задля адекватності національній економічній та соціальній реальності. Принципи системної дії, викладені у даному документі, мають універсальний характер і можуть застосовуватися не лише компаніями, а й іншими організаціями. Ті організації, які починають впроваджувати даний документ у своїй діяльності, можуть застосовувати поетапний підхід. У такому разі слід починати з використання окремих елементів і поступово наближатися до викладених норм оприлюднення інформації.

На сьогодні документами, що є основним джерелом ідей та засад для розбудови національної системи соціальної звітності й урахування українських національних розробок у цій сфері, є наступні :

- Глобальний договір ООН (UN Global Compact, 2000);
- Глобальна ініціатива щодо звітності (Global Reporting Initiative, GRI, 2000);

- Зелена книга ЄС «Популяризація європейських засад корпоративної соціальної відповідальності» (EU Green Paper «Promoting a European framework for Corporate Social Responsibility», 2001); Social Accountability International (SAI, 2001);
- Institute of Social and Ethical Accountability – «AccountAbility» (AA 1000, 2003);
- Total Quality Management; Конвенція ЄЕК ООН «Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з екологічних питань (Орхуська конвенція);
- Конвенція МОП №44 «Про безробіття» (ст.ст. 1, 2);
- Конвенція МОП №87 «Про свободу асоціації та захист права на організацію»;
- Конвенція МОП №98 «Про застосування принципів права на організацію і ведення колективних переговорів»;
- Конвенція МОП №154 «Про колективні переговори» (ст.ст. 2, 5);
- Конвенція МОП №155 «Про безпеку та гігієну праці» (ст.ст. 2, 3, 5);
- Конвенція МОП №157 «Про збереження прав у галузі соціального забезпечення» (ст.ст. 2–6);
- Закон України «Про захист прав споживачів»;
- Закон України «Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини»;
- Закон України «Про колективні договори та угоди»;
- Указ Президента України «Про соціальний діалог»;
- Закон України «Про екологічний аудит»;
- Закон України «Про екологічну експертизу» тощо.

Кожне підприємство цілком вільне також у виборі інших методів соціальної дії та оприлюднення інформації. Крім того, залежно від галузевої специфіки прийнятними можуть бути різні рекомендації та підходи у даній сфері. Не може бути єдиних стандартів для всіх підприємств, адже кожне з них є унікальним соціальним організмом. Даний документ лише орієнтує на принципи та методологію, яка в світі знайшла найбільшу підтримку і яка, найбільш підходить для бізнесу, який діє в українському соціальному та економічному контексті.

Узагальнюючи точки зору, наявні в джерелах інформації, і орієнтуючись на зміст звітів, представлених великими компаніями, можна сформулювати, що соціальна звітність - це складна система інформації, що відображає діяльність господарюючого суб'єкта в частині трудових відносин, безпеки праці, охорони здоров'я персоналу, благодійності та виконання соціальних програм.

Соціальна звітність - важливий крок до того, щоб бізнес став дійсно соціально відповідальним в кожному своєму рішенні на кожному конкретному ринку, а не в окремих областях діяльності.

Поступово соціальна звітність і в українській бухгалтерській практиці стає невід'ємною частиною бізнес-стратегій і знаходить характерні риси бізнесу-процесу - з відповідною внутріфірмовою організаційною структурою, конкретизацією показників, управлінням і контролем. Однак зазначимо, що ці розробки стосуються лише корпоративного бізнесу.

Список використаних джерел

1. Буковинська М. П. Соціальна звітність і соціальний аудит: інструменти управління корпораціями [Електронний ресурс] / М.П.Буковинська. — Електрон. дан. (1 файл). — Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc Gum/Vchnu ekon/2010 4 1/110-114.pdf> (дата звернення 18.11.2014). — Назва з екрану.
2. Воробей, В. Соціальна звітність : стан та перспективи [Тест] / В.Воробей // Матеріали Зборів мережі Глобального Договору ООН (16 грудня 2009 р.). — К. : 2009. — 11 с.
3. Самсонова, К.В. Нефінансова звітність, її сутність та значення в умовах соціально-орієнтованої економіки [Електронний ресурс] / К.В. Самсонова, В.О. Буряк. — Режим доступу : intkonf.org/samsonova-kv-buryak-vo-nefinansova-zvitnist-yiyi-sutnist-ta-znachennya-v-umovah-sotsialno-orientovanoyi-ekonomiki/ (дата звернення 18.11.2014). — Назва з екрану.
4. Семенишена, Н.В. Річна бухгалтерська (фінансова) звітність підприємств: перспективи розширення інформаційних можливостей [Текст] / Н.В. Семенишена // Актуальні проблеми на сучасному етапі та перспективи розвитку фінансово-кредитного механізму АПК : міжнар. наук.-практ. конф., 25—26 жовтня 2007р. : тези доповідей // Збірник наукових праць. — 2007. — Вип.15. — т.3. — С.557—570.
5. Сорокина, Е.М. Отчетность организаций в области устойчивого развития [Електронний ресурс] / Е.М.Сорокина // Все для бухгалтера. — № 7 (259). — 2011. — Відомості доступні з мережі Інтернет : <http://www.fin-izdat.ru> (дата звернення 18.11.2014). — Назва з екрану.



УДК 657.6: 613.6

Лобода Наталія

к.е.н., доцент

Львівська державна фінансова академія

м. Львів

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ АНТИКОРУПЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ І КОНТРОЛЮ ФІНАНСІВ В УСТАНОВАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Анотація

У статті досліджено облік та контроль фінансово-господарської діяльності установ охорони здоров'я та особливості розвитку і стану установ охорони здоров'я в умовах реформування економіки України, зокрема в аспекті боротьби з корупцією.

Ключові слова: охорона здоров'я, медичні заклади, облік, контроль, фінансово-господарська діяльність, аналіз, механізм, управління.